Gemeente Utrecht

Voorstel aan de gemeenteraad

Initiatiefvoorstel Weer fossiele reclame uit de openbare ruimte

Beleidsveld	Openbare ruimte
Opsteller	Maarten van Heuven, Partij voor de Dieren
Kenmerk	9323517
Vergaderdatum Raad	23 december 2021
Geheim	Nee

Raadslid Maarten van Heuven stelt de raad voor te besluiten:

1. Fossiele reclame uit de Utrechtse openbare ruimte te weren door:
    a. Het college opdracht te geven in gesprek te gaan met de huidige exploitanten van reclamedragers alsook met de aanvragers van vergunningsplichtige buitenreclame (reclame aan gebouwen) in Utrecht teneinde fossiele reclames in haltevoorzieningen bij het openbaar vervoer, vrijstaande reclamevitrines, billboards, lichtmasten, de reclamemast langs de A2, op rotondes en op steigerdoeken te weren, daartoe afspraken te maken en de raad binnen een jaar over de resultaten te informeren;
    b. Het college opdracht te geven om een verbod op fossiele reclame onderdeel te laten uitmaken van de aanbestedingsdocumenten bij toekomstige aanbestedingen en contracten met toekomstige exploitanten van reclame in de openbare ruimte.

Het lid van de gemeenteraad van Utrecht,

Maarten van Heuven

Samenvatting

Fossiele reclame heeft als doel dat consumenten en bedrijven meer producten afnemen die gebaseerd zijn op fossiele brandstoffen (kolen, olie, gas). Deze fossiele brandstoffen zijn grote veroorzakers van klimaatverandering en luchtvervuiling. Aangezien Utrecht een klimaatneutrale stad wil zijn en grote duurzaamheidsambities heeft, is het niet passend dat in het straatbeeld fossiele producten en diensten aangeprezen worden. Dit voorstel beoogt uitingen van fossiele reclame uit het Utrechtse straatbeeld te weren met als uiteindelijk doel dat Utrechters minder fossiele producten afnemen.

Context

Aanleiding

Utrecht wil zo snel mogelijk een klimaatneutrale gemeente zijn. De gemeenteraad heeft in juli 2019 de klimaatcrisis uitgeroepen. Een van de grootste veroorzakers van klimaatverandering is de fossiele industrie. Het gebruiken en verbranden van fossiele brandstoffen als kolen, olie en gas zorgt voor veel uitstoot van CO2. Utrecht kan dit soort uitstoot voorkomen door fossiele reclame die als doel heeft meer fossiele producten te doen afnemen, te weren uit het straatbeeld.

Juridische context

Middels Schriftelijke Vragen 289/2020 vroeg de Partij voor de Dieren of het college bereid was een verbod op fossiele reclame in te voeren. Het antwoord was dat “Het terugdringen van de uitstoot van vervuilende stoffen en het verbeteren van de luchtkwaliteit een van onze belangrijkste opgaven is”, maar dat het college “momenteel geen juridische ruimte ziet om beperkingen op te leggen aan fossiele reclames”. Het college kijkt naar het Rijk om verbodsregels in te stellen en is in overleg met de G4.

De initiatiefnemer wil - gezien de urgentie van de klimaatcrisis - landelijke regels niet afwachten en ziet wel mogelijkheden om in onze gemeente uitingen van fossiele reclame te weren. Het gaat hier specifiek om buitenreclame, dat in de reclameverordening is gedefinieerd als: “Reclame in de openbare ruimte, voor zover deze vanaf een openbare land-, water- of spoorweg of vanaf een andere voor het publiek toegankelijke plaats zichtbaar is”. Een deel van deze buitenreclame is vergunningsplichtig. Dit betreft reclame aan gebouwen waaronder steigerdoeken. Er is in Utrecht één partij die aanvragen doet hiervoor. Het college kan met deze organisatie in gesprek gaan om geen uitingen van fossiele reclame meer te tonen.

Het merendeel van de reclame in de openbare ruimte is niet vergunningsplichtig. Het gaat hier om langlopende contracten met exploitanten over reclame in haltevoorzieningen bij het openbaar vervoer, vrijstaande reclamevitrines, billboards, lichtmasten, de reclamemast langs de A2 en op rotondes. De initiatiefnemer stelt voor om het college op te dragen in gesprek te gaan met deze contractspartijen met als doel fossiele reclame te weren en hierover afspraken te maken. Voor nieuwe aanbestedingen stelt de initiatiefnemer voor om het verbod op fossiele reclame mee te nemen in de aanbestedingsstukken. Deze bevoegdheid ligt bij het college.

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens ziet toe op de vrijheid van meningsuiting, waar reclame onder valt. Het Hof is van mening dat de vrijheid van meningsuiting, waaronder dus ook reclame, beperkt kan worden als daarmee een groter doel van algemeen belang wordt gediend. Doelen zijn onder meer veiligheid en gezondheid. Fossiele reclame heeft als doel consumenten en bedrijven te verleiden tot het kopen van producten op fossiele brandstoffen en dat draagt bij aan klimaatverandering. En klimaatverandering heeft een negatieve impact op de volksgezondheid, zo betoogt onder meer het RIVM. Recent stelden meer dan 200 vooraanstaande medische tijdschriften eveneens dat klimaatverandering leidt tot onder meer sterfte door hitte, huidkanker, tropische infecties en allergieën. Door fossiele reclame uit de openbare ruimte te weren, beschermen we de volksgezondheid.

Als stad van Gezond Stedelijk Leven wil Utrecht een stad zijn waarin gezondheid en leefbaarheid voorop staan. Utrecht investeert daarom in schone lucht, en in de nota Utrecht kiest voor gezonde lucht worden meerdere maatregelen voorgesteld om de lucht in Utrecht schoner en daarmee gezonder te maken, zoals een strengere en grotere milieuzone. Het weren van fossiele reclame uit het straatbeeld past dan ook in de Utrechtse ambitie tot Gezond Stedelijk Leven en sluit eveneens aan bij

het voorzorgsprincipe dat stelt dat de overheid maatregelen kan nemen om inwoners te beschermen tegen ernstige of onomkeerbare schade aan de samenleving of het milieu.

Het initiatiefvoorstel is mede gebaseerd op extern advies van Eiffel. Waar normaal gesproken ambtelijke bijstand ingeroepen wordt bij het schrijven van een initiatiefvoorstel was de afdeling VTH, waar de juridische kennis aanwezig is, niet beschikbaar voor ondersteuning en is daarom externe advisering ingeschakeld. Dit advies is eveneens toegevoegd aan het voorstel als Bijlage 1.

Beoogd effect
Dit voorstel beoogt uitingen van fossiele reclame in het Utrechtse straatbeeld te weren met als doel dat Utrechters hierdoor ook minder fossiele producten afnemen. Zo wordt een bijdrage geleverd aan het voorkomen van klimaatverandering en daarmee het beschermen van de gezondheid.

Eerdere besluitvorming en informatievoorziening aan de raad
- Schriftelijke vragen ‘Fossiele reclame is aanstootgevend’ (SV 289/2020)
- Motie ‘Klimaatcrisis’ (Motie 168/2019)
- Nota Utrecht kiest voor gezonde lucht

Beslispunten, Argumenten en Kanttekeningen/Risico’s

Beslispunt	
1	Fossiele reclame uit de Utrechtse openbare ruimte te weren door: a. Het college opdracht te geven in gesprek te gaan met de huidige exploitanten van reclamedragers alsook met de aanvragers van vergunningsplichtige buitenreclame (reclame aan gebouwen) in Utrecht teneinde fossiele reclames in haltevoorzieningen bij het openbaar vervoer, vrijstaande reclamevitrines, billboards, lichtmasten, de reclamemast langs de A2, op rotondes en op steigerdoeken te weren, daartoe afspraken te maken en de raad binnen een jaar over de resultaten te informeren; b. Het college opdracht te geven om een verbod op fossiele reclame onderdeel te laten uitmaken van de aanbestedingsdocumenten bij toekomstige aanbestedingen en contracten met toekomstige exploitanten van reclame in de openbare ruimte.
Argumenten	
1.1	Fossiele reclame draagt bij aan meer CO2-uitstoot en luchtvervuiling en schaadt daarmee de gezondheid van Utrechters
	Fossiele reclame heeft als doel dat consumenten meer producten afnemen die gebaseerd zijn op fossiele brandstoffen (kolen, olie, gas). Fossiele producten zoals voertuigen op verbrandingsmotoren en grijze energie veroorzaken uitstoot van stoffen als CO2 en fijnstof. Dit heeft een directe en negatieve invloed op klimaatverandering en luchtkwaliteit, en daarmee op de gezondheid van Utrechters. De raad is bevoegd om besluiten te nemen die het belang van de gemeente (waaronder volksgezondheid) en de huishouding van de gemeente betreffen.
1.2	Fossiele reclame staat haaks op Global Goals en gemeentelijke beleidsambities
	Wereldwijd zijn de fossiele brandstoffen een van de grootste veroorzakers van klimaatverandering. Het weren van fossiele reclame en daarmee het beperken van CO2-uitstoot en het voorkómen van klimaatverandering sluit goed aan op de SDG’s, ook wel Global Goals genoemd, en in het bijzonder aan doelstelling 13 ‘Klimaatactie’. Als je bedenkt dat de productie van fossiele brandstoffen ook gepaard gaat met een negatieve impact op werkomstandigheden, natuur, (leef)milieu en mensenrechten wereldwijd, worden ook andere Global Goals geraakt. Door reclame-uitingen van de fossiele industrie te weren, draagt Utrecht ook bij aan de

	eigen klimaatdoelstellingen. Dit is in lijn met de Utrechtse ambitie om zo snel mogelijk klimaatneutraal te zijn. Het sluit ook aan bij gemeentelijke beleidsdocumenten als Utrecht Kiest voor Gezonde Lucht en het Mobiliteitsplan 2040 die beogen om de lucht in Utrecht te verschonen, door vervuilende vervoersmiddelen te weren en schoon vervoer te bevorderen, met als doel de volksgezondheid te verbeteren.
1.3	De gemeente stelt de kaders voor reclame in de openbare ruimte
	De gemeente beheert niet zelf de reclame-uitingen in de buitenruimte, maar bepaalt onder andere middels de aanbestedingscontracten aan welke regels buitenreclame moet voldoen. Zo zijn er gemeenten die reclames die aanzetten tot vreemdgaan niet toestaan in de openbare ruimte. De gemeente Utrecht heeft zelf, door overleg en samenwerking met exploitanten van buitenreclame, in april 2021 reclame-uitingen van een anti-abortuscampagne uit het straatbeeld geweerd. De gemeente heeft invloed middels de contracten die ze afsluit met de exploitanten van reclamedragers.
1.4	Er is al goed voorwerk verricht wat betreft de definitie van fossiele reclame
	De Alliantie Amsterdamse Reclame Fossielvrij heeft namens 51 organisaties een advies opgesteld voor het Amsterdamse college van B&W over hoe om te gaan met het weren van fossiele reclame. Deze alliantie stelde de volgende definitie van fossiele reclame op: Product Fossiele brandstof • Fossiele brandstof voor vervoer (bijvoorbeeld benzine, diesel, gas) • Fossiel opgewekte elektriciteit en warmte Dienst Vliegen & zeevaart • Alle vlieg- en bootreizen op fossiele brandstof, ongeacht de afzender van de advertentie (kan Djoser, Corendon, TUI, SunWeb zijn, maar ook Albert Heijn of Kruidvat of een ambassade) • Pakketreizen naar bestemmingen buiten Europa waar de vliegreis of bootreis niet bij inbegrepen is Dienst Auto’s • Nieuwe vervoermiddelen en lease-vervoermiddelen met een fossiele verbrandingsmotor en hybride auto’s (zoals de SUV, benzineauto) Fossiele reclame laat zich hiermee beschrijven als reclame voor fossiele brandstoffen, vliegvakanties en vliegtickets, grijze stroom- en gascontracten, en voer- of vaartuigen met een fossiele of hybride brandstofmotor en reizen met voer- en vaartuigen met een fossiele of hybride brandstofmotor. Initiatiefnemer stelt voor deze definitie te gebruiken bij het weren van fossiele reclame middels gesprekken en in toekomstige aanbestedingen en contracten. Het verbod op fossiele reclame in de openbare ruimte heeft dus betrekking op het adverteren van producten en diensten waarbij sprake is van verbranding en daarmee van CO2-uitstoot. Zo worden bedrijven verleid te adverteren met emissievrije producten en diensten. Het verbod is niet van toepassing op plastic en vergelijkbare producten. Ook de producten en diensten zelf worden niet verboden.
Kanttekeningen/Risico’s	
1.1	Keuzevrijheid is een goed recht
	Bedrijven mogen zelf bepalen waar ze reclame voor maken en consumenten maken natuurlijk hun eigen keuzes. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens ziet op toe op de vrijheid van meningsuiting waar reclame ook toe wordt gerekend. Reclame kan beperkt worden als een groter doel zoals de gezondheid in het geding komt. Klimaatverandering, alsook uitstoot middels fossiele brandstoffen hebben een negatieve invloed op de gezondheid van inwoners. Het Europees Hof stelt eveneens dat bij het beperken van een vorm van reclame er

	voldoende alternatieven moeten overblijven. Dit initiatiefvoorstel heeft niet tot doel fossiele reclame geheel te verbieden, enkel te weren uit de buitenruimte. Het staat producenten vrij om fossiele reclame te maken via print, radio, tv of digitaal en er zijn voldoende andere kanalen, ook lokale, om inwoners van Utrecht te bereiken. Daarmee schaadt het voorstel de economische belangen van producenten of dienstverleners van fossiele producten of diensten niet. Tegelijkertijd wordt wel de groeiende groep inwoners beschermd die zich zorgen maken over klimaatverandering en aanstoot nemen aan fossiele reclame in het straatbeeld.
1.2	Er zijn al contracten afgesloten voor buitenreclame
	De gemeente heeft met verschillende partijen overeenkomsten gesloten over het exploiteren van reclamedragers. Het gaat dan om reclames in haltevoorzieningen bij het openbaar vervoer, vrijstaande reclamevitrines, billboards, lichtmasten, de reclamemast langs de A2 en reclame op rotondes. Dit zijn langlopende overeenkomsten, die wellicht lastig zijn te herzien. Het college kan een beroep doen op exploitanten met wie een contract is afgesloten om fossiele reclame te weren. In onderling overleg kunnen nadere afspraken worden gemaakt, bijvoorbeeld in een apart convenant of in een aangepaste overeenkomst.
1.3	Landelijk beleid om fossiele reclame te weren ontbreekt
	Er is nog geen inhoudelijk landelijk kader is om fossiele reclame te verbieden. Het burgerinitiatief Verbied Fossiele Reclame / Reclame Fossielvrij beoogt het onderwerp op de agenda van de Tweede Kamer te krijgen. Het Rijk heeft wel al tabaksreclames verboden en beperkende regels opgesteld voor het aanprijzen van alcohol, beide vanwege de negatieve impact van dat soort producten op de volksgezondheid en de maatschappelijke kosten die eraan verbonden zijn. Fossiele reclame is hiermee vergelijkbaar, want zorgt voor schade aan klimaat en natuur, en daarmee aan de gehele samenleving. Zolang een landelijk kader ontbreekt, is het aan lokale overheden om die negatieve impact te voorkomen. De gemeente Amsterdam onderzoekt op verzoek van de raad een verbod op fossiele reclame en als eerste stap heeft het GVB een convenant afgesloten op basis waarvan er geen fossiele reclame meer wordt getoond in de metrostations. In de gemeentes Den Haag, Haarlem, Enschede en Leiden is inmiddels besloten tot het weren van fossiele reclame.
1.4	Precedentwerking
	Het initiatiefvoorstel heeft betrekking op fossiele reclame. Maar er zijn meer producten, diensten en sectoren te bedenken die geweerd zouden kunnen worden uit de Utrechtse buitenreclame, naar gelang ieders (persoonlijke of politieke) voorkeuren. Dit voorstel heeft dus zeker de mogelijkheid van precedentwerking. Het is de raad die eventuele nieuwe beperkingen al dan niet vaststelt, en daarmee is het democratische proces geborgd.

Financiën

Het voorstel heeft geen directe financiële consequenties. Het initiatiefvoorstel grijpt niet in op door exploitanten reeds afgesloten campagnes voor fossiele producten. Natuurlijk kan het voorgestelde gesprek tussen gemeente en huidige exploitanten ertoe leiden dat laatstgenoemden zelf besluiten om in de toekomst niet langer fossiele reclame in de buitenruimte te tonen. Deze reclameruimte kan echter worden ingezet voor andere reclame-uitingen. Voor toekomstige aanbestedingen en contracten is een verbod wel aan de orde. De huidige contracten zijn echter langlopend, dus ook hier is de financiële impact gering.

Vervolg

- Als de raad het college opdracht geeft om in gesprek te gaan met contractpartijen en de marktpartij die in Utrecht aanvragen doet voor vergunningsplichtige reclame aan gebouwen (lees: steigerdoeken), zal het college na afloop van de gesprekken met een terugkoppeling naar de raad komen
- Na afloop van huidige concessies zal het verbod op fossiele reclame onderdeel uitmaken van de aanbestedingsdocumenten bij toekomstige aanbestedingen en contracten.

Participatie
Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, dat toeziet op de vrijheid van meningsuiting, stelt dat een zorgvuldige procedure essentieel is bij het beperken van uitingen en meent dat een democratisch proces middels besluitvorming door een gemeenteraad zo'n zorgvuldige procedure is. Voor dit initiatiefvoorstel heeft geen participatie plaatsgevonden met inwoners of belanghebbenden.

Communicatie
De gemeente zal contact op moeten nemen met exploitanten van buitenreclame. Eventueel zoekt de gemeentelijke organisatie actief contact met de bedrijven die het meest adverteren met fossiele reclame in onze buitenruimte om met ze in gesprek te gaan over het weren ervan.

Bijlagen

Bijlagen informatief
- Bijlage 1 Het weren van fossiele reclame uit de openbare ruimte in Utrecht – Advies Eiffel